

УДК 631.41:631.559:633.34

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2025.142.1.33>

ПРИРОДНО-ГОСПОДАРСЬКА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЕМЕЛЬ ЛЮБАРСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Карась І.Ф. — к.с.-г.н.,

доцент кафедри геодезії та землеустрою,

Поліський національний університет

Коткова Т.М. — к.с.-г.н.,

доцент кафедри геодезії та землеустрою,

Поліський національний університет

Кравчук М.М. — к.с.-г.н.,

доцент кафедри ґрунтознавства і землеробства,

Поліський національний університет

Піциль А.О. — к.с.-г.н.,

доцент кафедри екології,

Поліський національний університет

Лук'яненко О.П. — старший викладач кафедри геодезії та землеустрою,

Поліський національний університет

Економічний напрям розвитку України можна охарактеризувати як аграрний. Саме тому згідно законодавства нашої країни пріоритетність у використанні земельних ресурсів належить землям сільськогосподарського призначення. Їх використання землевласниками та землекористувачами регулюється низкою законодавчих документів, зокрема Земельним кодексом, Законом України «Про землеустрій», Законом України «Про форми власності на землю» тощо.

Земельні ресурси Житомирської області представлені фактично усіма категоріями земель. Проте таке співвідношення не є сталим показником у часі. На перерозподіл земельних ресурсів між категоріями земель, а також між землевласниками та землекористувачами різних форм власності впливає ряд факторів.

Відповідно до Закону України «Про землеустрій» на ефективність використання земельних ресурсів, в тому числі і сільськогосподарських угідь, впливають природно-господарські умови та економічний розвиток певної адміністративно-територіальної одиниці. Саме тому важливим є постійний моніторинг та наліз особливостей використання земельних ресурсів, їх господарської придатності, а також кліматичних умов відповідної території.

За результатами проведеної експлікації території Любарської селищної ради були виявлені наступні агровиробничі групи ґрунтів: 29г, 33в, 33г, 36в, 36г, 133г, 178г. Загалом ґрунтово-кліматичні умови території є сприятливими для ведення сільськогосподарського виробництва. Загальна площа земель Любарської селищної ради Житомирської області становить 3253,42 га. До складу входять наступні категорії: сільськогосподарські землі (2957,33 га); забудовані землі (52,15 га); заболочені землі (69,36 га); відкриті землі з незначним рослинним покривом (4,9 га); землі водного фонду (35,48 га).

На території Любарської селищної ради у користуванні недержавними сільськогосподарськими підприємствами, такими як ТОВ «Агролайн-Україна», ТОВ «АТК» (м. Київ), ТОВ «Хмельницьке», знаходиться 2351,37 га ріллі, а у власності громадян – 543,97 га ріллі.

Отже, в результаті проведеного аналізу земель Любарської селищної ради встановлено, що їх економічний напрям розвитку є сільськогосподарським з переважаючою галуззю рослинництва, а використання земельних ресурсів цієї території відбувається з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов, що не суперечить законодавству України.

Ключові слова: земельні ресурси, природно-господарська характеристика, селищна рада, категорії земель, землевласники, землекористувачі, форма господарювання.

Karas I.F., Kotkova T.M., Kravchuk M.M., Pitsil A.O., Lukianenko O.P. Natural and economic characteristics of the lands of the Lyubarsk village council of the Zhytomyr district of the Zhytomyr region

The economic direction of Ukraine's development can be described as agrarian. That is why, according to the legislation of our country, priority in the use of land resources belongs to agricultural lands. Their use by landowners and land users is regulated by a number of legislative documents, in particular, the Land Code, the Law of Ukraine "On Land Management", the Law of Ukraine "On Forms of Land Ownership", etc.

Land resources of Zhytomyr region are represented by virtually all categories of land. However, this ratio is not a stable indicator over time. The redistribution of land resources between categories of land, as well as between landowners and land users of different forms of ownership, is influenced by a number of factors.

According to the Law of Ukraine "On Land Management", the efficiency of the use of land resources, including agricultural lands, is influenced by natural and economic conditions and the economic development of a certain administrative-territorial unit. That is why constant monitoring and analysis of the features of the use of land resources, their economic suitability, as well as the climatic conditions of the relevant territory are important.

According to the results of the explication of the territory of the Lyubar settlement council, the following agricultural soil groups were identified: 29g, 33v, 33g, 36v, 36g, 133g, 178g. In general, the soil and climatic conditions of the territory are favorable for agricultural production. The total area of the lands of the Lyubar settlement council of the Zhytomyr region is 3253,42 hectares. The composition includes the following categories: agricultural lands (2957,33 hectares); built-up lands (52,15 hectares); wetlands (69,36 hectares); open lands with insignificant plant cover (4,9 hectares); water fund lands (35,48 hectares).

On the territory of the Lyubarsk settlement council, non-state agricultural enterprises, such as LLC "Agroline-Ukraine", LLC "ATK" (Kyiv), LLC "Khmelnysky", have 2351,37 hectares of arable land, and citizens own 543,97 hectares of arable land.

Thus, as a result of the analysis of the lands of the Lyubarsk settlement council, it was established that their economic development direction is agricultural with the predominant crop growing industry, and the use of land resources of this territory takes place considering soil and climatic conditions, which does not contradict the legislation of Ukraine.

Key words: land resources, natural and economic characteristics, settlement council, land categories, landowners, land users, form of management.

Постановка проблеми. Україна в економічному плані є аграрною державою. Сільське господарство відіграє важливу роль у житті суспільства, оскільки є однією з провідних галузей нашої економіки. Саме тому землі сільськогосподарського призначення мають найвищу пріоритетність використання, що відображено в законодавстві [1, 2]. Проте через нераціональне використання угідь землевласниками чи землекористувачами досить часто спостерігається зниження якості земель, зниження їх природної родючості. [3]. Зниження антропогенного впливу на земельний фонд України можна досягти шляхом оптимізації використання та управління земельними ресурсами. Особливості використання земель адміністративно-територіальних одиниць регулюються низкою законів, підзаконно-нормативних актів тощо. Найважливішими з них є Земельний кодекс, Закон України «Про землеустрій» і Закон України «Про форми власності на землю» тощо [5, 6, 9, 10, 11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Земельний фонд Житомирської області становить 2982,7 тис. га., в тому числі: під сільськогосподарськими підприємствами (510,8 тис. га); землі громадян (829,4 тис. га); землекористування закладів, установ і організацій різних форм власності (36,1 тис. га); території промислових та інших підприємств (16,7 тис. га); землі підприємств та організацій транспорту, зв'язку (30,1 тис. га); землеволодіння частин, підприємств, організацій, установ, навчальних закладів оборони (33,5 тис. га); землі організацій, підприємств і установ природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та

історико-культурного призначення (20,4 тис. га); території лісогосподарських підприємств (1110,5 тис. га); площі водогосподарських підприємств (10,9 тис. га); землекористування спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій з участю українських, іноземних, юридичних та фізичних осіб (0,1 тис. га); землі державної власності, які не надані у власність або користування (запасу, загального користування, резервного фонду) (439,1 тис. га.) тощо [3, 4].

Проте такий розподіл земель за категоріями не є сталим в часі та просторі. Ведення територіального землеустрою щодо відведення земельних ділянок під потреби фізичних та юридичних осіб, зміна землевласників та землекористувачів, зміна меж адміністративно-територіальних одиниць, реорганізація сільськогосподарських підприємств та ін. впливає на структуру земельного фонду. Такі зміни, в свою чергу, суттєво впливають на особливості використання, управління та прогнозування використання земельних ресурсів [6, 7].

Постановка завдання. Відповідно Закону України «Про землеустрій» сільськогосподарські угіддя мають використовуватися з урахуванням природних умов території, напрямів господарської діяльності та екологічної безпеки регіону, агробіологічних особливостей сільськогосподарських культур тощо. Тобто використання та охорона сільськогосподарських земель має здійснюватися до природно-сільськогосподарського районування [5, 8, 10].

Саме тому актуальним на сьогодні залишається періодичне обстеження стану земель і ґрунтів, збір, аналіз та систематизація отриманих даних в розрізі окремих регіонів чи адміністративно-територіальних одиниць. Таке узагальнення зібраної інформації є важливою складовою охорони та управління земельними ресурсами [3, 6, 7, 9].

Завданням наших досліджень був облік існуючого стану землеволодінь та землекористувань Любарської селищної ради в розрізі категорій земель, агровиrobничих груп ґрунтів та форм господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи ґрунтово-кліматичні умови Любарської селищної ради Житомирської області, можна стверджувати що територіально ці землі відносяться до зони Лісостепу України. Клімат Лісостепу є помірно-континентальний з достатнім тепловим режимом, оптимальним забезпеченням вологою на заході і нестійким – на сході, з нейтральним балансом вологи і періодичним проливним водним режимом. Кліматичні умови є визначальними у напрямку сільськогосподарського використання земель. Основними серед угідь цієї зони є рілля. Аграрні підприємства зони Лісостепу вирощують озиму пшеницю, кукурудзу, цукрові буряки, овочі, плодово-ягідні і кормові культури. Лісостеп України характеризується різноманітним рельєфом. Проте переважуючою є рівнина, яка підлягає регулярному впливу водно-ерозійних процесів.

Відповідно до природно-сільськогосподарського та земельно-оціночного районування Житомирської області територія Любарської селищної ради входить до Чуднівського (10) природно-сільськогосподарського району Правобережного Полісся та Чуднівського (09) земельно-оціночного району.

Сума опадів за рік на аналізованій території, за середніми багаторічними даними Житомирської метеорологічної станції, складає 618,5 мм. Кількість річних та місячних не є стійкими в цьому регіоні. Різні роки бувають як дощові, так і середньозволожені та посушливі (табл. 1).

Виходячи з кількості опадів з врахуванням стоку зі схилів і дефіциту вологості повітря, визначено, що гідротермічний коефіцієнт в районі землеволодінь та землекористувань становить 1,0.

Таблиця 1

Середні багаторічні дані кількості опадів по місяцях (мм) за останні 10 років

Місяці	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	За рік
Кількість опадів	34,4	36,5	41,6	41,1	47,3	75,2	71,3	73,7	70,2	42,0	47,0	38,2	618,5

Ця територія в цілому є оптимально теплозабезпеченою. Найвищі середньодобові температури спостерігаються в липні (19,8), а найнижчі – в грудні (-4,1). Середньорічна температура складає 7,5 градусів (табл. 2). За рік тут бувають вітри західного та північно-західного напрямків.

Таблиця 2

Середня місячна температура повітря за останні 10 років

Місяці	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	За рік
°С	-3,1	-2,4	1,0	6,5	14,6	17,6	19,8	18,3	12,7	7,5	2,1	-4,1	7,5

Влітку переважають південно-західні вітри, які можуть викликати видування не вкритої або слабо вкритої рослинністю поверхні ґрунту.

Незважаючи на іноді несприятливі умови погоди, такі як зливи, засухи, градобій, загалом умови клімату Любарської селищної ради вважаються сприятливими для вирощування більшості сільськогосподарських культур.

Ця територія характеризується наявністю наступних агровиробничих груп ґрунтів (табл. 3, рис. 1).

Таблиця 3

Розподіл сільськогосподарських угідь за агровиробничими підгрупами ґрунтів

Шифр агрогрупи	Агровиробничі групи			Крутизна схилів, градуси
	Назва	Площа, га	Бал бонітету	
29г	Ясно сірі і сірі опідзолені супіщані ґрунти	115,5099	39	0-1 1-2 2-3
33 в	Сірі опідзолені глеюваті супіщані, ґрунти	81,8426	39	0-1 1-2 2-3
33г	Сірі опідзолені глеюваті легкосуглинкові ґрунти	208,8026	42	0-1 1-2 2-3
36 в	Сірі опідзолені глейові супіщані ґрунти	47,5138	26	0-1 1-2 2-3
36г	Сірі опідзолені глейові супіщані легкосуглинкові ґрунти	54,3089	32	0-1 1-2 2-3
133г	Чорноземно-лучні легкосуглинкові ґрунти	5,2485	64	0-1
178г	Дернові глибокі глейові та лучні глейові легкосуглинкові ґрунти	102,1965	40	0-1
Всього		615,4228		

За результатами проведеної експлікації території Любарської селищної ради були виділені наступні агровиробничі групи ґрунтів, які характеризуються різними ґрунтовими показниками та рівнем придатності до використання в сільсько-господарському виробництві. Зокрема були виокремлені наступні агрогрупи: 29г, 33в, 33г, 36в, 36г, 133г, 178г загальною площею 615,4228 га.

Бал бонітету на території землекористування варіює від 26 (сірі опідзолені глейові супіщані ґрунти – 47,5138 га) до 64 (чорноземно-лучні легкосуглинкові ґрунти – 5,2485 га). Найбільші площі земель складають агрогрупи 29 г (ясно сірі і сірі опідзолені супіщані ґрунти, 115,5099 га), 33 г (сірі опідзолені глеюваті легкосуглинкові ґрунти, 208,8026 га), 178 г (дернові глибокі глейові та лучні глейові легкосуглинкові ґрунти, 102,1965 га (табл. 3).

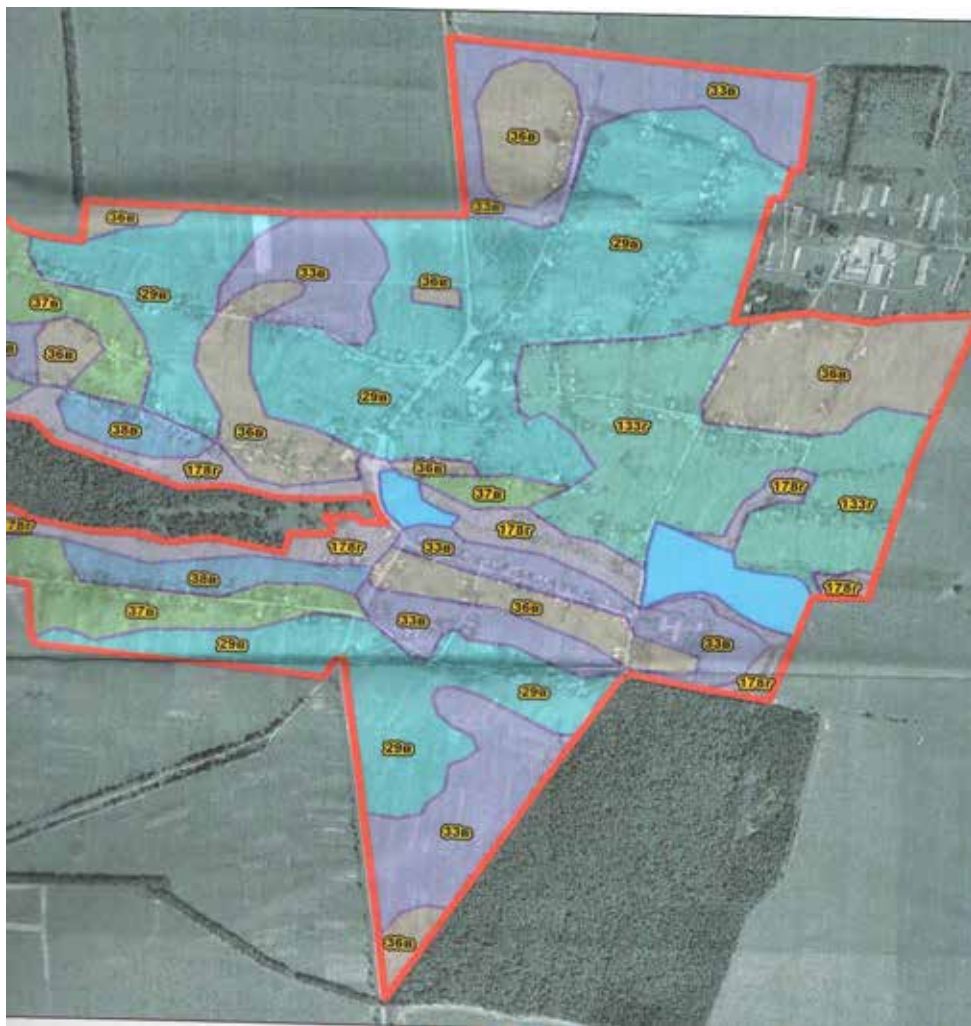

Рис. 1. Розподіл території Липненського старостинського округу за агровиробничими групами

Відповідно до проведеної експлікації території Липненського старостинського округу була складена карта агровиробничих груп ґрунтів цієї території (рис. 1).

Загальна площа земель Любарської селищної ради Житомирської області становить 3253,42 га (табл. 4).

Таблиця 4

**Існуючий стан землеволодіння та землекористування території
Любарської селищної ради Житомирської області**

Землі Любарської селищної ради	Площа, га
Загальна площа земель	3253,42
<i>С.-г. угіддя, в тому числі:</i>	2957,33
рілля	2463,96
перелоги	65,54
багаторічні насадження (сади)	48,74
сіножаті	163,53
пасовища	215,57
під господарськими будівлями і дворами	33,90
під господарськими шляхами і прогонами	16,51
<i>Ліси та інші лісовкриті площі, у тому числі:</i>	134,2
лісові землі, вкриті лісовою рослинністю	72,60
лісові землі, не вкриті лісовою рослинністю	0,5
інші лісовкриті площі для захисної природоохоронної мети	61,10
<i>Забудовані землі, в т.ч.:</i>	52,15
під житловою забудовою	5,40
землі комерційного та іншого використання	0,04
землі громадського призначення	7,10
землі під дорогами (інші землі)	13,7
для виробництва та розподілення електроенергії	0,21
землі, які використовуються для відпочинку	23,0
землі під кладовищами	2,7
<i>Заболочені землі (низинні болота)</i>	69,36
<i>Відкриті землі з незначним рослинним покривом, в т.ч.:</i>	4,9
кам'яністі місця	1,8
інші	3,10
<i>Землі вод, в т.ч.:</i>	35,48
під природними водотоками (річками)	2,7
під штучними водотоками (каналами)	15,68
ставками	17,1

До складу земель селищної ради входять наступні категорії: сільськогосподарські землі (2957,33 га), які представлені ріллею, перелогами, багаторічними насадженнями, пасовищами, територією під господарськими будівлями, шляхами та прогонами; забудовані землі (52,15 га), які складаються із земель

комерційного використання, громадського призначення, земель під забудовою та дорогами, земель для виробництва та розподілення енергії; заболочені землі (69,36 га); відкриті землі з незначним рослинним покривом (4,9 га); землі водного фонду (35,48 га), що включають землі під річками, каналами, ставками (табл. 4).

На території Любарської селищної ради землі знаходяться у власності і користуванні різних господарських форм та громадян. Так, недержавні сільськогосподарські підприємства володіють 2351,37 га ріллі. Сюди належать такі сільськогосподарські товариства як ТОВ «Агролайн-Україна», ТОВ «АТК» (м. Київ), ТОВ «Хмельницьке». Державних форм господарювання на вивченій адміністративно-територіальній одиниці не виявлено. Серед власності на землю у громадян округу рілля становить 543,97 га, багаторічні насадження – 48,65 га, сіножаті – 36,13 га, пасовища – 47,68 га (табл. 5).

Також частина ріллі знаходиться у користуванні особистих селянських господарств (346,74 га), підприємств організації та зв'язку (2,6 га), лісгосподарських підприємств (8,3) та відноситься до земель запасу округу (36,26 га).

Загалом сільськогосподарські угіддя адміністративно-територіальної одиниці за різними землевласниками та землекористувачами закріплені наступним чином: рілля – 3396,46 га, багаторічні насадження – 98,2 га, сіножаті – 110,26 га, пасовища – 176,25 га.

Таблиця 5

**Землекористування території Любарської селищної ради
в розрізі фізичних та юридичних одиниць**

Землі, які належать різним формам господарювання	Сільськогосподарські угіддя, га			
	рілля	багаторічні насадження	сіножаті	пасовища
Недержавні сільськогосподарські підприємства	2351,37	—	—	—
Землі у власності чи користуванні громадян	543,97	48,65	36,13	47,68
Ділянки для ведення товарного сільськогосподарського виробництва	107,22	27,65	1,61	47,68
Особисті селянські господарства	346,74	—	34,52	—
Присадибні ділянки	—	21,00	—	—
Заклади, установи та організації	—	0,9	—	—
Промислові та інші підприємства	—	—	—	8,94
Підприємства та організації транспорту, зв'язку	2,60	—	6,10	—
Лісгосподарські підприємства	8,30	—	2,7	—
Землі запасу, які не надані у власність або постійне користування	36,26	—	29,20	71,95
Всього земель адміністративно-територіальної одиниці	3396,46	98,2	110,26	176,25

Висновки і пропозиції. Проведений аналіз земель території Любарської селищної ради Житомирської області дозволяє зробити наступні обґрунтовані висновки:

1. Згідно закону про охорону земель раціональне використання земельних ресурсів передбачає вивчення ґрунтово-кліматичних особливостей території, рельєфу, придатності земель для вирощування основних сільськогосподарських культур в розрізі землевласників та землекористувачів.

2. За результатами проведеної експлікації території Любарської селищної ради були виявлені наступні агровиробничі групи ґрунтів: 29г, 33в, 33г, 36в, 36г, 133г, 178г. Загалом ґрунтово-кліматичні умови території є сприятливими для ведення сільськогосподарського виробництва.

3. Загальна площа земель Любарської селищної ради Житомирської області становить 3253,42 га. До складу входять наступні категорії: сільськогосподарські землі (2957,33 га); забудовані землі (52,15 га); заболочені землі (69,36 га); відкриті землі з незначним рослинним покривом (4,9 га); землі водного фонду (35,48 га).

4. На території Любарської селищної ради у користуванні недержавними сільськогосподарськими підприємствами, такими як ТОВ «Агролайн-Україна», ТОВ «АТК» (м. Київ), ТОВ «Хмельницьке», знаходиться 2351,37 га ріллі, а у власності громадян – 543,97 га ріллі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Аграрне право України: підручник / За ред. О.О. Погрібного. Київ, 2007. 448 с.
2. Андрійчук В.С. Економіка аграрних підприємств. К. : КНЕУ, 2013. 779 с.
3. Веремеєнко С. І., Польовий В.М., Трушева С.С. Зміна складу та властивостей дерново-підзолистих ґрунтів Полісся України під впливом тривалого сільськогосподарського використання: монографія. Рівне: НУВГП, 2013. 180 с.
4. Визначник еколого-генетичного статусу та родючості ґрунтів України: навч. посіб. / Полупан М.І., Соловей В.Б., Кисіль В.І., Величко В.А. К.: Колобій, 2005. 304 с.
5. Земельний кодекс України. URL: <http://rada.gov.ua> (дата звернення: 01.12.2022).
6. Камінський В.Ф., Сайко В.Ф. Стратегія оптимізації використання земельних ресурсів в агропромисловому виробництві України в контексті світового стабільного розвитку. Вісник аграрної науки. № 3. 2014. С. 5–10.
7. Мазур Г.А. Відтворення і регулювання родючості легких ґрунтів: монографія. К.: Аграрна наука, 2008. 308 с.
8. Методичні рекомендації щодо розроблення схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць: наказ Державного агентства земельних ресурсів від 02.10.2013. Землепорядний вісник. 2013.
9. Про державний контроль за використанням та охороною земель: закон України від 16.09.2008. URL: <http://rada.gov.ua> (дата звернення: 10.03.2025).
10. Про землеустрій: закон України від 05.11.2009. URL: <http://rada.gov.ua> (дата звернення: 5.03.2025).
11. Про охорону навколишнього природного середовища: закон України від 26.06.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 1.03.2025).